

2

DE ONTMOETING MET
SACRALE/HEILIGE TEKSTEN:
GEWELDDADIGE TEKSTEN

GEWELDDADIGE TEKSTEN

2.1 INLEIDING

2.1 ALGEMENE INLEIDING

Deze handleiding is bedoeld als didactisch hulpkader voor leerkrachten om het volgende thema verder uit te werken: De ontmoeting met sacrale/heilige teksten: gewelddadige teksten. Het geeft de kans aan de leerkracht of begeleider om op maat van de klasgroep dit thema uit te werken.

Deze module heeft een polyperspectivistische blik: er wordt aangetoond hoe dezelfde passage op verschillende wijzen te benaderen is. Dat maakt de aanpak uitgesproken non-hermeneutisch. Niet één alles verklarende tekstuitleg krijgt de bovenhand, maar veel verschillende visies. Het doel is dan ook om de discussie, het vormen van een eigen mening, het durven oneens te zijn, en het durven stellen van tegenargumenten zoveel mogelijk aan te moedigen. Daarom werkt de leerlingenhandleiding langzamerhand op naar verschillende Hebreeuwse Bijbelexegeses, waarbij verschillende joodse tradities het woord krijgen. Deze leerkrachthandleiding biedt dus diverse aandachtspunten om de discussies in nieuwe, verdere banen te leiden. Het staat de leerkracht vrij om naar believen, en op maat van de klas, aan de slag te gaan met deze suggesties.

De handleiding voor de leerlingen neemt, samen met het bekijken en bespreken van het beeldfragment, een uur in beslag. In het tweede uur kan meer diepgang bereikt worden aan de hand van het materiaal in dit pakket. Het is de bedoeling dat de leerlingen zoveel mogelijk verschillende visies en interpretaties meekrijgen.

2.1.2 INHOUD HANDLEIDING

Het thema 'ontmoeting met heilige/sacrele teksten: gewelddadige teksten' vindt hier zijn oriëntatiepunt in het beruchte Amalekgebod, waarvan we de context lezen in Exodus en Deuteronomium. De Amalekpassages leveren veel stof tot nadenken. Dat zwaarwichtig karakter mag niet afschrikken, maar moet de aanleiding geven tot een dieper begrip van de Tenach. De fundamentele vraag is: bestaat Amalek vandaag nog? En zo ja, hoe moeten we Amalek dan juist begrijpen?

Het vertrekpunt is een beeldfragment: een reële conflictsituatie betreffende twee ruziënde leerlingen leidt tot een zoektocht naar de betekenis van de Amalekfiguur. Het gaat om een mogelijks reële situatieschets uit het alledaagse leven van de leerlingen. Het beeldfragment is in de eerste plaats een algemene introductie, maar hoeft daartoe niet gereduceerd te worden. Integendeel, het verhaal geeft de kans om er tijdens de les steeds naar terug te keren. Welke elementen van de les vinden ze in het beeldfragment terug?

Na het beeldfragment komt de basisleerstof aan bod. Deze handleiding maakt een onderscheid tussen 'basisleerstof' en 'verdiepende leerstof'. De basisleerstof loopt parallel met de stof in de leerlingenhandleidingen. De 'verdiepende leerstof' volgt nadien. Deze is aanvullend, en mag door de leerkracht gebruikt worden op maat van de leerlingen. Het is in deze verdiepende leerstof dat de verschillende Bijbelexegeses aan bod komen. De lijst is niet exhaustief, maar geeft een goed kader om samen te reflecteren met de kinderen. Op het einde is er een woordenlijst en bibliografie.

2.2 GEWELD TEGEN AMALEK

Afbeelding 2.1
De videoclip

2.2.1 EEN VERHAAL

Het beeldfragment toont een conflict tussen twee leerlingen: Levi en Lindsay. Levi is een Joodse jongen die met zijn familie pas verhuisd is naar een nieuwe plaats. Hij gaat naar een nieuwe school, maar voelt zich vreemd bekeken, en gaat enkel om met andere Joodse kinderen. Lindsay, een klasgenoot van Levi, ziet hem staan aan de bushalte, en spreekt hem aan. Ze hebben een discussie. Levi noemt Lindsay uit boosheid 'Amalek'. Ter verdediging verwijst hij naar een passage uit de Tenach. Plotselings verschijnt een oude rabbijn genaamd Ezra. Samen met de magische bus Bunim neemt hij de kinderen mee op weg naar het Oude Israël, op zoek naar de mogelijke betekenis van dit Amalekverhaal.

2.2.2 DISCUSSIE

Dit onderdeel is **optioneel**.

Mogelijke vragen rond voorlopige kennis en persoonlijke reflectie:

- Wie of wat zou Amalek kunnen zijn in het beeldfragment?
- Herkennen ze het gevoel van Levi?
- Hebben ze ooit iemand voor Amalek uitgescholden?
- Hebben ze ooit al iemand anders een vergelijking horen maken tussen een bepaalde persoon of groep en Amalek?
- Levi vergelijkt de verhuis van zijn familie met de verhuis van het Joodse volk in het Exodusboek. Is die vergelijking terecht?
- Levi vergelijkt de behandeling door zijn niet-Joodse schoolgenoten met hoe Amalek het Joodse volk behandelde. Is die vergelijking terecht?
- Kennen ze nog passages, buiten het Deuteronomiumboek, waarin Amalek voorkomt?

2.3 'TOEN KWAM AMALEK'

Dit onderdeel is **basisleerstof**.

2.3.1 ALGEMEEN

De twee passages waarmee de handleiding opent, zijn Ex. 17:8-16, en Deut. 25:17-19. In de eerstgenoemde komt de aanval van Amalek de eerste keer voor. In de laatstgenoemde wordt het Joodse volk door Mozes eraan herinnerd, naar het einde van diens toespraak tot het Joodse volk bij de vlaktes van Moab.

Exodus 17:8-16 en Deuteronomium 25:17-19 zijn twee parallelverhalen: ze verhalen over dezelfde gebeurtenis. Toch verschillen ze ook qua informatie. Ze geven elk een verschillend puzzelstukje van het geheel. Door de Exoduspassage weten we de tijd en plaats van de aanval. De aanval was nadat het Joodse volk Egypte verliet; de veldslag vond plaats te Refidim. De plaatsnaam Refidim heeft een unieke betekenis. De plaatsnaam bestaat uit het werkwoord 'rafah' en het zelfstandig naamwoord 'jadim'. 'Rafah' betekent slap/zwak worden. 'Jadim' betekent 'handen'. Refidim wijst dus op: 'het slap/zwak worden van de handen'. Dit betekent dat de moed ons kan ontvallen: de kracht kan uit onze handen wegvloeien. Deze term, 'het slap/zwak worden van de handen' komt wel negentien keer voor in de Tenach.

Mozes en Jozua spelen in de veldslag een belangrijke rol. Dit is de eerste keer in de Tenach dat de naam Jozua voorkomt! Mozes gaat op een heuvel zitten, en houdt zijn handen in de lucht. We lezen dat die handeling niet onbelangrijk is: het is enkel zolang Mozes zijn handen in de lucht houdt dat het Jodenvolk kan winnen. Toch moet de concrete strijd ook nog gevoerd worden: Jozua moet mannen uitzoeken en ten strijde trekken. De link tussen de handelingen van Mozes en Jozua is erg sterk. Het gelijktijdige karakter valt op. Wanneer Mozes' handen zakken, krijgt Jozua het moeilijk, maar wanneer ze hoog in de lucht blijven, heeft Jozua de bovenhand. De Bijbel suggereert dus een sterke relatie tussen het 'hogere' en het 'lagere' of 'Aardse'. De Zohar geeft een theologisch-mystieke kader om dat verder helpen uit te denken.

De strijd is ernstig. Dat kunnen we uit het voornemen van G-d afleiden: hij zal door de aanval van Amalek met hen strijden van generatie op generatie. Toch is het niet helemaal duidelijk wat deze strijd zo ernstig maakt. Voor het antwoord moeten we ons richten op het boek Deuteronomium. Mozes spreekt over het lafhartige karakter van de aanval. Amalek viel de achterhoede aan, waar de meest kwetsbaren zich bevonden. Dat terwijl het volk van Israël op dat punt al een erg kwetsbaar volk was. Deuteronomium geeft ons bovendien nog een nieuw element: ook Israël heeft de verantwoordelijkheid om de herinnering aan Amalek uit te wissen.

2.3.2 SAMENVATTING

1. **Ex. 17:8-16** leert ons:

- G-d wist de herinnering aan Amalek uit
- G-d voert oorlog tegen Amalek van generatie op generatie

2. **Deut. 25:17-19** leert ons:

- Nadruk dat het Joodse volk 'onderweg' was: de bevrijdingsweg
- Amalek viel Israël aan op hun zwakste punt
- Israël moet de herinnering aan Amalek uitwissen
- Het gaat om een mitswa: een gebod

2.3.3 HISTORISCHE CONTEXT

Het Amalekgebod lijkt erg gewelddadig. De teksten lijken een genocide aan te moedigen: de opzettelijke, bewuste uitroeiing van een bevolkingsgroep. Het is belangrijk om te weten dat de wereld van het Oude Israël een heel andere wereld is dan die van vandaag. Het land toen was veeleer opgedeeld in allerlei stammen, die vaak oorlog voerden voor een beperkte hoeveelheid grondstoffen. Bovendien liepen door het Beloofde Land, Kanaän, veel handelsroutes. In zo een wereld kom je al vaker in conflict met elkaar. Het Israël van vandaag, dat een sterke, militaire macht heeft opgebouwd, is een ander Israël dan het kwetsbare volk dat dorstig, hongerig en onzeker naar een nieuwe thuis zocht.

2.3.4 DIDACTISCHE SUGGESTIES

OPDRACHT. De volgende vragen bevinden zich in het leerlingenhandboeken questions.

- **Over welke gebeurtenis verhalen deze twee passages?**

Over de aanval van Amalek op het Joodse volk. Tijd: net nadat ze Egypte verlieten. Plaats: te Rafidim.

- **Wordt deze gebeurtenis op identiek gelijke wijze verteld, of is er een verschil in informatie tussen de twee passages? Zo ja, wat is het verschil?**

Er is een verschil in informatie. Met Ex. denken we aan een gewone veldslag. Met Deut. weten we dat het om een doelbewuste aanval op de zwakkeren ging. In Ex. ligt de nadruk op hoe G-d de verantwoordelijkheid neemt strijd te voeren tegen Amalek. In Deut. ligt de nadruk op dat Israël die verantwoordelijkheid draagt.

- **Wat is de essentie van deze passages:**

- Herinneren (Amaleks daad)
- Strijden (tegen Amalek)
- Dit is een conceptuele vraag bedoeld als denkoefening. Het gaat eigenlijk om de essentie van het Amalekgebod. Het antwoord hangt af van hoe je het gebod interpreteert.

- **Wie zal de herinnering aan Amalek bestrijden/uitroeien?**

- G-d
- Het volk van Israël

• **Waar vinden de passages in hun boek plaats?**

- Steeds in het middelste deel
- Steeds in het begin
- Steeds helemaal op het einde

• **Wie vreesde G-d niet?**

Open vraag.

• **Leg in je eigen woorden de betekenis van de plaatsnaam 'Refidim' uit.**

De plaatsnaam bestaat uit het werkwoord 'rafah' en het zelfstandig naamwoord 'jadim'. 'Rafah' betekent slap/zwak worden. 'Jadim' betekent 'handen'. Refidim wijst dus op: 'het slap/zwak worden van de handen'. Dit betekent dat de moed ons kan ontvallen: de kracht kan uit onze handen wegvloeien.

• **In de Deuteronomiepassage staat: 'en hij vreesde G-d niet'. Deze zin kan grammaticaal ook Israël aanduiden. Waarom zou Israël God niet vrezen? Wat zou dit kunnen betekenen?**

Eén mogelijk antwoord is terug te vinden in het beeldfragment. Rabbijn Ezra laat op een gegeven moment vallen dat Amalek kan staan voor 'het niet beschermen van de zwakken': de kwetsbaren van de groep aan hun lot overlaten. Amalek kon tijdens de aanval de kwetsbaren van het Jodenvolk raken. Het volk van Israël slaagde er dus aanvankelijk niet in zijn kwetsbaren te beschermen. En dat terwijl ze zelf de zwakken en kwetsbaren onder het regime van Egypte. Het volk van Israël 'vreest G-d niet' wanneer ze de kwetsbaren niet beschermen, want dan stellen ze 'Amalekiaans gedrag'. Wat is nog als 'Amalekiaans gedrag' aan te duiden?

- **De aanval van Amalek was een oorlogsaanval. Is de Amalek-mitswa een kwestie van zelfverdediging?**

Open vraag.

- **Lees deze zin opnieuw: “De HEER zal strijd voeren tegen Amalek, in alle komende generaties!” (Ex. 17:16) Betekent ‘van generatie op generatie’ volgens jou dat de strijd voor eeuwig is, of denk je dat het gaat om een ‘aantal generaties’?**

Open vraag.

- **Denk je dat het gebod om de herinnering aan Amalek uit te wissen nog steeds van toepassing is?**

Open vraag.

- **Wie of wat is Amalek volgens jou?**

2.4 INTERPRETATIES VAN HET AMALEKGEBOD

Dit onderdeel is **verdiepende leerstof**.

2.4.1 ALGEMEEN

Met de rabbijnen kunnen we nadenken over wat het Amalekgebod, en Amalek zelf, zou kunnen betekenen. We maken een onderscheid tussen klassieke joodse interpretaties, en de orthodoxe, Halachische traditie. De lijst aan interpretaties is zeker niet exhaustief. Het is niet belangrijk dat de leerlingen die interpretaties vanbuiten leren. Het is wel belangrijk dat ze de passages zo goed mogelijk proberen te begrijpen en een eigen mening proberen te vormen. Na de theorie bevinden zich enkele vragen die de leerlingen kunnen beantwoorden.

2.4.2 KLASSIEKE THORALEZINGEN

4.2.1. Jitschak ben Jehoeda Abarbanel [1437-1508]

Jitschak ben Jehoeda Abarbanel was een Spaans-Portugees rabbijn. Rabbijn Abarbanel kijkt, vreemd genoeg, eerst naar de zinnen vlak voor het Amalek-gebod in Deuteronomium. Die gaan als volgt:

[13] U mag niet twee verschillende gewichten, waarvan er één te zwaar of te licht is, in uw buidel hebben.

[14] En u mag ook niet twee verschillende maatkannen, waarvan er één te groot of te klein is, in huis hebben.

[15] U moet het doen met één gewicht en één maatkan die zuiver en geijkt zijn.

[16] Want de HEER heeft een afschuw van iedereen die oneerlijke zaken doet.

De Thora verbiedt het gebruik van ongelijke maten. Daarmee wil de Thora zeggen: we mogen elkaar geen onrecht aan doen, we mogen elkaar niet ongelijk of onrechtvaardig behandelen. En vlak na deze zin gaat de Thora over op Amalek. Dat is een erg vreemde overgang.

Rabbijn Abarbanel vindt die overgang echter helemaal niet zo vreemd. Voor hem heeft die net erg veel betekenis! Amalek, zo zegt rabbijn Abarbanel, is een typisch voorbeeld van het **onrechtvaardig handelen**. Ze hadden namelijk geen reden om Israël en te vallen, maar deden het toch. En dat ook nog eens op hun zwakste punt. Omwille van die onrechtvaardige, oneerlijke oorlog verdienen ze hun straf. Hetzelfde geldt voor iedereen die op zulke onrechtvaardige wijze oorlog voert. Rabbijn Abarbanel begrijpt het gebod tegen Amalek dus als een reële, echte oorlogssituatie! Amalek verwijst in dit geval naar een concrete 'kwaaddoener'.

4.2.2. Samson Raphael Hirsch [1808-1888]

Samson Hirsch was een orthodoxe rabbijn uit Duitsland. Rabbijn Hirsch begrijpt Amalek anders. Volgens hem kan Amalek ook een symbool zijn: dat betekent dat Amalek niet voor een aanwijsbaar persoon of ding staat, maar voor iets anders, zoals een idee. Amalek, zo zegt rabbijn Hirsch, staat voor oorlog, vernietiging, en het zwaard. Maar niet Israël: Israël staat voor vrede, bouwen, en de stem van God die oproept om juist te handelen. Amalek en Israël staan dus voor andere waarden en normen. Dat betekent dat oorlog voeren niet de oplossing is, want dan bootsen we het slecht gedrag van Amalek na. Dan oefenen we het foute idee uit! We mogen wel vechten uit zelfverdediging, maar moeten steeds luisteren naar de stem van G-d. En als we vechten, moeten we vechten met het oog op vrede, volgens rabbijn Hirsch.

4.2.3. Chassidische jodendom

De Chassidische traditie, met bijvoorbeeld rabbijn Meir Simcha van Daugavpils, wijst de aandacht op een bepaald zinnetje in de Deuteronomiumpassage over Amalek: "Vergeet niet wat de Amalekieten u hebben aangedaan tijdens uw tocht uit Egypte." (Deut. 25:17). In deze zin is één woord erg belangrijk: 'u'. Amalek deed iets tegen u, tegen jou, of in het algemeen: tegen allen mensen die van het juiste pad afwijken. Amalek is namelijk het yetzer hara: het kwade instinct in ons. Dit is het slechte stemmetje in ons hoofd dat ons kwade dingen laat doen. De herinnering aan Amalek uitwissen betekent dus: niet luisteren naar dat slechte stemmetje! Volgens de Chassidische traditie kan Amalek dus niet één mens of groep zijn. Integendeel, wij hebben allemaal een stukje Amalek in ons.

4.2.4. Sefer ha-Chinukh

Dit boek is een klassiek werk uit de 13de eeuw n.C., dat de 613 geboden in de Thora bediscussieert. In dit boek lezen we een verrassende vergelijking: Amalek is zoals een gek die in een bad met gloeiendheet water springt! Die vergelijking is echter zo vreemd nog niet.

Iemand die in een bad met heet water springt, verbrandt zichzelf, maar koelt het af voor anderen. Amalek viel Israël aan en verbrandde zichzelf door de strijd te verliezen, maar zette de deur open voor anderen om ook Israël aan te vallen. Na de ontsnapping uit Egypte, met de Tien Plagen, waren alle volkeren bang van Israël en hun machtige God. Door Amaleks aanval verdween die angst. Vanaf dat moment durfden ook anderen Israël aan te vallen. Daarom is de straf voor Amalek zo ernstig: ze maakten geweld tegen Israël een mogelijkheid!

4.2.5. Zohar

De Zohar is een werk uit de 13de eeuw na Christus. De Zohar staat bekend als de klassieke tekst binnen het Joods mysticisme. In de Zohar lezen we dat Israël nooit alleen staat in zijn strijd tegen het kwade. Israël is immers Gods partner. God strijdt in de Goddelijke wereld met het kwade, en Israël strijdt in de Aardse wereld met Amalek. Daarom moet Mozes op de heuvel zijn handen in de lucht houden, en Jozua tegelijkertijd beneden de strijd voeren. Mozes symboliseert de strijd van G-d, en Jozua symboliseert de strijd van Israël. En daarom, zegt de Zohar, is zowel G-d (Ex.-passage) als Israël (Deut.-passage) verantwoordelijk voor de strijd tegen Amalek.

2.4.3 HALACHISCHE TRADITIE

4.3.1. Letterlijke lezing

Sommige Halachische Joden lezen de Amalek passages letterlijk. Volgens die lezing bestaat Amalek nog steeds als bevolkingsgroep, en is het de opdracht van Joden om hen uit te roeien. Er zijn ook Halachische Joden die het daar niet mee eens zijn.

4.3.2. Meir ha-Cohen [einde 13de eeuw n.C.]

Rabbi Meir ha-Cohen vestigt de aandacht op één belangrijke zin, opnieuw in het Deuteronomiumboek: "En wanneer straks de HEER, uw God, u vrede heeft gegeven in het land dat u als grondgebied van hem krijgt, door u te verlossen van de vijanden die u omringen, zorg er dan voor dat niets op aarde nog aan het volk van Amalek herinnert." (Deut. 25:19) Volgens Rabbi ha-Cohen verwijst de Tenach naar de toekomst: enkel wanneer de Messias op Aarde verschijnt op het einde der tijden, en we zullen leven in een tijdperk van universele vrede en harmonie, bestaat de opdracht om Amalek uit te roeien!

4.3.3. Yosef Babad [1801-1874]

Rabbi Yosef Babad gaat echter een andere richting op. Hij stelt dat de Tenach verwijst naar het verleden. We hebben al besproken hoe het Oude Israël er anders uitzag dan de wereld vandaag. Vroeger konden stammen gemakkelijker van elkaar onderscheiden worden. Door de tijd heen zijn ze echter steeds meer vermengd, waardoor we dat onderscheid niet meer kunnen maken. De Assyrische Koning Sanherib (ca. 705-681 v.C.) speelt een belangrijke rol in deze theorie. Hij was verantwoordelijk voor de vermenging van verschillende volkeren. Voor Rabbi Babad is er dus een praktisch probleem voor het gebod: de onmogelijkheid het nog uit te voeren.

2.4.4 DIDACTISCHE SUGGESTIES

OPDRACHT. De volgende vragen kunnen aan de leerlingen gesteld worden ter verdieping van de kennis.

- Welke interpretatie spreekt jou het meeste aan, en waarom?
- Welke interpretatie spreekt jou het minste aan, en waarom?
- Is Amalek een specifieke persoon of groep, of een slechte eigenschap binnen ieder mens?
- Welke slechte eigenschappen zou Amalek kunnen symboliseren?
- Waarom is het gebruiken van gelijke maten zo belangrijk volgens de Thora?
- Volgens rabbijn Abarbanel mag het Joodse volk oorlog voeren tegen wie extreem onrechtvaardig handelt, zoals de aanval van Amalek. Ben je het hier mee eens? Vind je dit de juiste reactie?
- Wat betekent 'yetzer hara'?
- Heb je zelf ook al een 'kwaad instinct/yetzer hara' in jezelf ervaren?
- Mogen we volgens rabbijn Hirsch in sommige situaties vechten/strijd voeren?
- Volgens rabbijn Meir ha-Cohen bestaat het gebod om de herinnering aan Amalek uit te roeien enkel in het Messiaanse Tijdperk. Ben je het hier mee eens?
- Vind je bepaalde interpretaties terug in het beeldfragment? Begrijpt het personage Levi Amalek als externe persoon, of een interne eigenschap?
- In het beeldfragment reizen de personages terug in de tijd naar een bepaalde Bijbelpassage. Welke passage?
- Wie of wat is Amalek volgens jou? Ben je van mening veranderd?

Deze vraag is de belangrijkste van de module.

OPDRACHT. De leerlingen lezen de tekst 1 Samuel 15:2-3. Nadien beantwoorden ze de bijbehorende vragen. In deze tekst ontvangt koning Saul de opdracht om ten strijde te trekken tegen koning Agag, de leider van de Amalekieten.

[2] Dit zegt de HEER van de hemelse machten: Ik ben niet vergeten wat Amalek Israël heeft aangedaan: het heeft Israël de weg versperd bij zijn uittocht uit Egypte.

[3] Trek daarom op tegen de Amalekieten en versla ze. Wijd al hun bezittingen onvoorwaardelijk aan de HEER. Spaar ze niet, maar dood alles en iedereen mannen en vrouwen, kinderen en zuigelingen, runderen en schapen, kamelen en ezels.'

- Wat voel je bij het lezen van deze passage?

Open vraag.

- Is de straf voor de Amalekieten, zoals beschrijven in de passage, vandaag de dag nog steeds een goede straf?

Open vraag.

- Gaat deze passage over wraak, of over zelfverdediging?

Het lijkt over wraak te gaan.

- Welke overeenkomsten vind je tussen deze passage, en de Exodus-en Deuteronomium-passages?

'Op de weg'; G-d 'slaat acht' op wat het volk van Israël meemaakt: hij is betrokken en Israëls partner!

- Volgens rabbijn Meir ha-Cohen kan het Amalekgebod enkel plaatsvinden in de toekomst: het Tijdperk van de Messias. Spreekt deze tekst, die na het boek Deuteronomium voorkomt, deze interpretatie tegen?

Sommige rabbijnen denken van wel.

2.5 WOORDENLIJST

In deze woordenlijst vind je meer informatie en duiding bij bepaalde begrippen.

Amalek

De term 'Amalek' kan in het Hebreeuws zowel een persoon, Amalek, als een volk, de Amalekieten, aanduiden. De Amalekieten waren een volk dat rondtrok in het gebied Edom, ten zuiden van Juda. Deze module hanteert de beide betekenissen.

Genocide

De term 'genocide' betekent 'volkerenmoord'. Een genocide is de bewuste, opzettelijke uitroeiing van een bevolkingsgroep. Het internationale recht beschouwt deze daad als een misdaad.

Kanaän

Kanaän is volgens de Bijbel het land dat beloofd wordt aan het Jodenvolk. Dit gebied ligt tussen de Middellandse Zee in het Westen en de Jordaanrivier in het Oosten. In dit gebied liggen nu Libanon, Israël, een stuk van Syrië en van Jordanië.

Foto: © Annie Spratt | Unsplash

2.6 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1 INT KEUKEN DAG

We zien een vader aan de keukentafel zitten. Het is ochtend. Zijn zoon komt binnen met zijn schooltas en loopt recht op de deur af.

Vader: Goedemorgen! Ben je al weg?

Levi: Ja. Ik heb geen tijd om te ontbijten, sorry.

Vader: Wacht, ik wilde je wat vragen over je nieuwe school. Hoe gaat het? Het is nu een week geleden... Heb je ondertussen al vrienden gemaakt in de klas?

Levi: Niet echt. Maar er zijn wel wat andere Joodse kinderen op school.

Vader (verward): Ga je dan niet met je klasgenoten om?

Levi: Waarom zou ik? Ze staren altijd naar mij, alsof ik uit de ruimte kom... Sorry, ik moet nu echt gaan.

We zien Levi snel het huis verlaten.

2 EXTRA BUSHALTE DAG

Levi komt vroeg aan bij de bushalte. Er is nog een andere leerling, Lindsay. Zij ziet hem.

Lindsay: Hoi! Ik ben Lindsay. We zitten samen in de klas, toch? Is jouw naam niet Levi?

Levi: Nu wil je wel met me praten?

Lindsay: Wat bedoel je?

Levi: Ik ben hier al een week. Niemand praat met me. Als je denkt dat ik hier niet hoor, zeg het dan gewoon.

Lindsay: Kijk, jij bent degene die zich afzondert. We zien jullie Joodse kinderen de hele tijd samen groeperen, wat verwacht je dan van ons?

Levi: Ach vergeet het. Jullie zijn net Amalek.

Lindsay (verward): Wie?

Levi: 'zucht' Natuurlijk zegt dit jou niks... Heb je de

Thora zelfs ooit opengeslagen?

Lindsay: euh... wie wel? Waar heb je het zelfs over?

Levi: Amalek viel het volk van Israël aan net toen ze uit Egypte verhuisden en kwetsbaar waren, net als mijn familie... Wij zijn ook net hierheen verhuisd. Maar je zou het niet begrijpen en waarom zou je,... je wilt ons hier niet eens hebben.

Lindsay: Oh kom op.. Mij vergelijken met die Amak...

Ezra: Je bedoelt 'Amalek'.

Lindsay: Ja, precies. Huh -

De kinderen draaien zich verbaasd om. Ze zien een oude, vreemd uitziende man, zijn hoofd krabbend

Ezra: Shalom Aleichem!

Levi: Aleichem Shalom... Het spijt me... Wie bent u?

Ezra: Mijn naam is... Wacht even, ik heb een slecht geheugen... Uhm... Oh, ja, het is rabbijn Ezra! Ik ben gekomen om jullie te helpen! Vertel, wat is dit allemaal over Amalek?

Lindsay: Hij noemt iedereen die niet Joods is zo! Compleet belachelijk!

Ezra: Aha! Nou, laten we de passage terugroepen ... Wacht, ik heb een slecht geheugen ... Oh! Waarom nemen we niet de bus daarnaartoe! Ik zei toch dat ik kwam helpen! Of ik denk dat ik dat zei...

De kinderen kijken verward.

Lindsay: Uhm... Hoe gaat een busrit ons helpen?

Ezra (lachend): aahhh! Het brengt ons naar waar we moeten zijn! Kom op!

De kinderen kijken verward. Ezra tikt met zijn wandelstok op de grond. Plotseling komt er in een paarse stofwolk een bus aan bij de bushalte.

Ezra: Ik kon geen goede naam voor deze bus bedenken, dus heb ik hem Bunim genoemd! Hij kan ons overal brengen, dus laten we naar het oude Israël gaan!

Levi: Wacht... Bedoel je terug in de tijd? Met een bus?

Ezra: Dat is precies wat ik bedoel! Laten we gaan!

Ezra tikt weer met zijn stok, en opeens zitten ze allemaal in de bus. De bus begint te rijden. We zien de bus verdwijnen in een paarse mist.

3 EXT ANCIENT ISRAEL DAY

De bus stopt in het oude Israël. Lindsay, Levi, en Rabbi Ezra stappen uit.

Levi: Waar zijn we?

Ezra (trots): Nou, jongelui, welkom in het oude Israël, net als in de Bijbel! Dit zijn de vlakten van Moab. Jullie wilden toch opzoeken wat Mozes precies zei? Bunim bracht ons erheen! Het is net een live concert!

Levi en Lindsay zijn verbaasd.

Levi: Dus, we hebben door de tijd gereisd?

Ezra: Je snapt het!

We zien een lange rij mensen die er vermoeid uitzien, allemaal op weg naar een verzamelplaats.

Ezra: Snel, snel. Ik wil de toespraak niet missen.

Het gezelschap loopt naar voren. Ze mengen zich onder de rest van de mensen. Niemand lijkt hen op te merken. Dan zien we Mozes voor een berg staan. Hij spreekt hartstochtelijk met opgeheven armen. Een van zijn armen houdt een wandelstok vast. Hij heeft lang wit haar en een lange witte baard.

Ezra: Ik wou dat ik die stok had... Oh, luister! Mozes gaat het zo over Amalek hebben!

Mozes: "Vergeet niet wat de Amalekieten u hebben aangedaan tijdens uw tocht uit Egypte.

Toen u uitgehongerd en uitgeput was hebben ze gewetenloos, zonder enig ontzag voor God, de achterhoede overvallen, waar de zwaksten zich bevonden."

Levi: Zie je wel!

Lindsay kijkt teleurgesteld.

Ezra: Hmm. Je bent nogal overhaast. Waarom ben je er zo zeker van dat Amalek een persoon of groep is?

Levi: Omdat Mozes dat net heeft gezegd?

Ezra: Zei hij dat? Wist je dat de Thora altijd een diepere betekenis heeft? We kunnen de geschriften op verschillende manieren begrijpen.

Lindsay: Hoe dan?

Ezra: Amalek verscheen vlak nadat het volk klaagde over het gebrek aan water, en twijfelde aan hun besluit om Egypte te verlaten en God te volgen. Omwille van deze reden denken sommige rabbijnen dat Amalek onze innerlijke twijfel symboliseert. 'Het vernietigen van de herinnering aan Amalek' betekent volgens hen het vernietigen van onze twijfel aan God en onszelf!

Levi: Dus, Amalek is als een spiegel voor de slechte delen in ons?

Ezra: Dat denken ze! Maar dit 'slechte deel' kan veel verschillende dingen zijn, zoals 'het niet beschermen van de kwetsbaren', 'onverschilligheid', ... Amalek kan symbool staan voor al deze dingen!

Levi: Maar kan het niet ook een persoon zijn?

Ezra: Misschien. Denk je aan zelfverdediging? Sommige rabbijnen denken dat Amalek als volk enkel in het oude Israël bestond. Andere rabbijnen denken dan weer dat Amalek pas in de toekomst zal verschijnen.

Levi: Dit alles over een paar zinnen...

Ezra: Kijk om je heen. Er zijn evenveel manieren om de Thora te begrijpen, als er mensen zijn die hier naar Mozes staan te luisteren.

Ezra: Oké, ik denk dat het tijd voor ons is om te vertrekken. Jullie moeten naar school!

Levi: Hoe geraken we terug?

Ezra: Geen idee. Misschien heeft Bunim een idee!

Ezra, Levi en Lindsay lopen naar de bus en stappen in. De bus rijdt naar de bushalte.

4 EXT HEDEN BUSHALTE DAG

Levi en Lindsay stappen uit.

Levi: Dank u, rabbijn Ezr -.

Levi en Lindsay draaien zich om en zien dat ze alleen zijn. De bus en Ezra zijn verdwenen.

Lindsay: Dat was vreemd...

Levi: Ja, inderdaad... Kijk, het spijt me. Jou Amalek noemen was raar, ... maar het verandert niets aan het feit dat je ons als aliens behandelt.

Lindsay: Ik begrijp het. Het moet moeilijk zijn om je zo onwelkom te voelen... We hadden veel eerder moeten beginnen met praten.

2.7 BIBLIOGRAFIE

Klassieke Joodse exegeten

Abarbanel, Rabbi Isaac. *Selected Commentaries on the Torah: Shemos (Exodus)*. Volume 2. Translated by Rabbi Rav Israel Lazar. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.

- *Selected Commentaries on the Torah: Devarim (Deuteronomy)*. Volume 5. Translated by Rabbi Rav Israel Lazar. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.

Hirsch, Rabbi Samson Raphael. *The Pentateuch translated and explained by Samson Raphael Hirsch*. 5 volumes. Translated by Rabbi Isaac Levy. Gateshead: Judaica Press, 1982.

The Schottenstein Edition Sefer HaChinuch / Book of Mitzvos. Volume 10. New Jersey: Artscroll Mesorah Publications, 2016. Gebod 603.

Chassidische traditie

Jastro, Rabbi Marcus. *Avodat Yiśra'el*. Charleston: Nabu Press, 2010.

Rabbi Elimelech, of Lyzhensk. *Noam Elimelekh*. Translated by Tal Moshe Zwecker. Jeruzalem: Targum Press, 2008.

ha-Kohen, Rabbi Zadok, of Lublin. *Peri Tzadik*. Jerusalem: Machon Misamchei Lev, 1999.

Halachische traditie

Babad, Rabbi Yosef b. Moshe. *Minhat Hinukh*. 2. 213.

Danzig, Rabbi Avraham. *Hjaye Adam. Hilkhoh Megillah*. 155a

Joods Mysticisme

Matt, Daniel C., Hecker, Joel, Wolski, Nathan. *The Zohar: Pritzker Edition*. Stanford: Stanford University Press, 2018.

Secundaire literatuur

Brill, Alan. *Thinking God: The Mysticism of Rabbi Zadok of Lublin*. New York: Ktav Pub & Distributors Inc, 2003.

Ausloos, Hans. *Geweld, God, Bijbel*. Averbode: Uitgeverij Averbode, 2019.

Cohen, Yitshak. *The Unique Judicial Vision of Rabbi Meir Simcha of Dvinsk: Selected Discourses in Meshekh Hokhmah and Or Sameah*. Edited by Herbert Bassler. Translated by Meshulam Gotlieb. Boston: Academic University Press, 2016.

Harris, J. Michael. "DCT/SMU and the Commandment to Wipe out Amalek." In *Divine Command Ethics: Jewish and Christian perspective*, 134-150. London: Taylor & Francis Group, 2004. Taylor & Francis e-Library. <https://www.routledge.com/Divine-Command-Ethics-Jewish-and-Christian-Perspectives/Harris/p/book/9781138869769>

Rooze, Egbert. *Amalek: over geweld in het Oude Testament*. Kampen: Kok, 1997.

Sagi, Avi. "The Punishment of Amalek in Jewish Tradition: Coping with the Moral Problem." *The Harvard Theological Review* 87, no. 3 (1994): 323-46. Accessed April 1, 2020. www.jstor.org/stable/1509808.

De Nieuwe Bijbelvertaling. Haarlem: Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap, 2019

KU LEUVEN

Prof. Dr. Luc Anckaert (1962) behaalde een diploma in filosofie en theologie aan de KU Leuven. Hij publiceerde boeken en artikelen over Rosenzweig, Levinas, Kafka, V. Grossman en Bijbelse verhalen, maar ook over biomedische onderwerpen. Zijn boek Een kritiek van het oneindige. Rosenzweig en Levinas ontving een gouden medaille van de Teylers Stichting. Hij doceert Joodse filosofie aan de KU Leuven.

Pierre Costalunga (Luik, 1997) is wetenschappelijk onderzoeker aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte, KU Leuven, België. Costalunga studeerde af aan de KU Leuven (België) met een bachelor- en masterdiploma in filosofie. Hij maakt deel uit van het centrum voor onderzoek in politieke filosofie en ethiek (RIPPLE).

EDUC8 Consortium

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

